

התפתחות הגיס בצבאות המערב

נפוליאון בקרב ואגראם 6 ביולי 1809 | סודו של הגיס הנפוליאוני מהיבט הארגוני הוא מידה של אוטונומיה מבצעית שאיפשרה לו ליישם את עקרון המלחמה שאותו אנחנו מכנים כיום "רציפות והמשכיות"

למרות המהפכות הטכנולוגיות העצומות שעברו על האנושות מאז עידן נפוליאון, הרי המבנה של הגיס שהוא הקים נשמר בבסיסו עד עצם היום הזה

סא"ל (מיל') יוסי הוכבאום
קמ"ב צבאות זרים

נפוליאון במכתב מ-1809 לבנו החורג:

"הנה לך עקרון מלחמה: גיס המונה 25-30 אלף איש שאותו ניתן להשאיר כדי שיפעל ברשות עצמו. בפיקוד מושכל הרי הוא מסוגל להילחם או לחלופין להימנע מפעולה ולתמרן בהתאם לנסיבות בלי שייגרם לו כל נזק, וזאת מכיוון שאין היריב מסוגל לכפות עליו להתייצב לקרב אלא אם בחר לעשות כן, ואזי יש בכוחו להילחם למשך זמן ארוך"

בסיס הידע החיוני הזה לא ייכון בלי שייצוד בפרספקטיבה היסטורית ראויה, אשר באור לקחיה יועלו העקרונות והכללים בני הקיימא לבניינו ולהפעלתו של הגיס. מדובר בפרספקטיבה של יותר מ-250 שנים - החל במלחמות המחצית השנייה של המאה ה-18 וכלה בימינו אלה. הניסיון ההיסטורי הזה הוא רלוונטי עד מאוד לדיון בסוגיות הראשיות של בניין גופים מערכתיים מודרניים - דיון המתנהל כיום במעבדות ובסדנאות התפיסיות של זרועות היבשה בצבאות המערב.

לכן יהיו הדברים שלהלן רק בגדר שרטוט של קווי יסוד היסטוריים להתפתחות תה של עוצבת היבשה גדולת הממדים. מטרת הסקירה הזאת היא לספק לדיון המתנהל בנוגע למעמדה הנוכחי ובנוגע למתווה הפעלתה בעתיד את נקודת המבט החיונית המאפשרת לקשור אותו אל העקרוני ואל המהותי שבעברה.

ראשיתו של הגיס

שמו הלועזי של הגיס - Corps - שהוא צורתה הצרפתית של המילה הלטינית Corpus שמשמעה "גוף", אך גם "איגוד", כבר חושף טפח ממהותו. המונח הצרפתי המלא Corps d'armée, שתרגומו המילולי הוא "גוף של צבא יבשה" או "חלק ממחנה הצבא" (army), מעיד על הניסיון לחלק את מחנה הצבא השלם (או את הגוף העיקרי - armée) לארגוני משנה.

החלוקה הזאת נבעה מהצורך הבולט בעליל כבר במלחמת שבע השנים (1756-1763) בקרב צבאות אירופה (צרפת, פרוסיה, אוסטריה) להפעיל כמה גופי צבא בנפרד כדי להגן וללחום במרחק שעשוי היה להגיע לכדי 500 ק"מ מהגוף העיקרי.

גופי הצבא האלה פעלו כמעין מחנות עיקריים בזעיר אנפין בנסיבות שחייבו את הקמתם לפרקי זמן קצובים. מדובר היה במטלה שתבעה מהפיקוד הראשי (המלך ומנגנוני הפוליטי במקרה שלנו) להעניק להם מידה ראשונית של אוטונומיה מבצעית.

האוטונומיה הזאת, שמקורה בנסיבות של אותה העת, טרם זכתה למיסוד מבני של ממש, אך תהליך השינוי לא פסק: הוא שאב רעיונות חדשים מהופעתם של גופי צבא טקטיים בעלי תקן קבוע ומבנה רב-חילי שעלו לראשונה בשנות ה-60 של המאה ה-18. הרעיונות האלה זכו לביסוס תיאורטי בכתביו של ההוגה הצבאי החשוב בן צרפת, הרוזן דה גיבר (De Guibert), בשנות ה-70 של אותה המאה ובאו לידי ביטוי בעוצבות של צבאות המהפכה הצרפתית ב-1793. העוצבות האלה, שכונו "דיוויזיות", שילבו בתוכן סוגים שונים של יחידות חי"ר שאורגנו בגופים דמויי חטיבות וכן הן קלטו במסגרתן יחידות ארטילריה שהפכו להיות יחידות אורגניות של הדיוויזיות.

איגודן הזמני של הדיוויזיות - שתיים ויותר במסגרת "הגיס של אגף ימין", "הגיס של המרכז" והגיס של אגף שמאל" - היה צעד מכריע שקשר בין הצורך ברפורמות בצבא (לשפר את דרכי הפיקוד, לצמצם את מוטת השליטה, להגביר את מהירות התנועה ולהקנות גמישות רבה יותר בהפעלת "מחנה הצבא", שהוא הגוף העיקרי), לבין השינוי הרדיקלי שהתחולל כתוצאה מהצעדים האלה בממדי הזמן והמרחב של אורחות הלחימה המסורתיות.

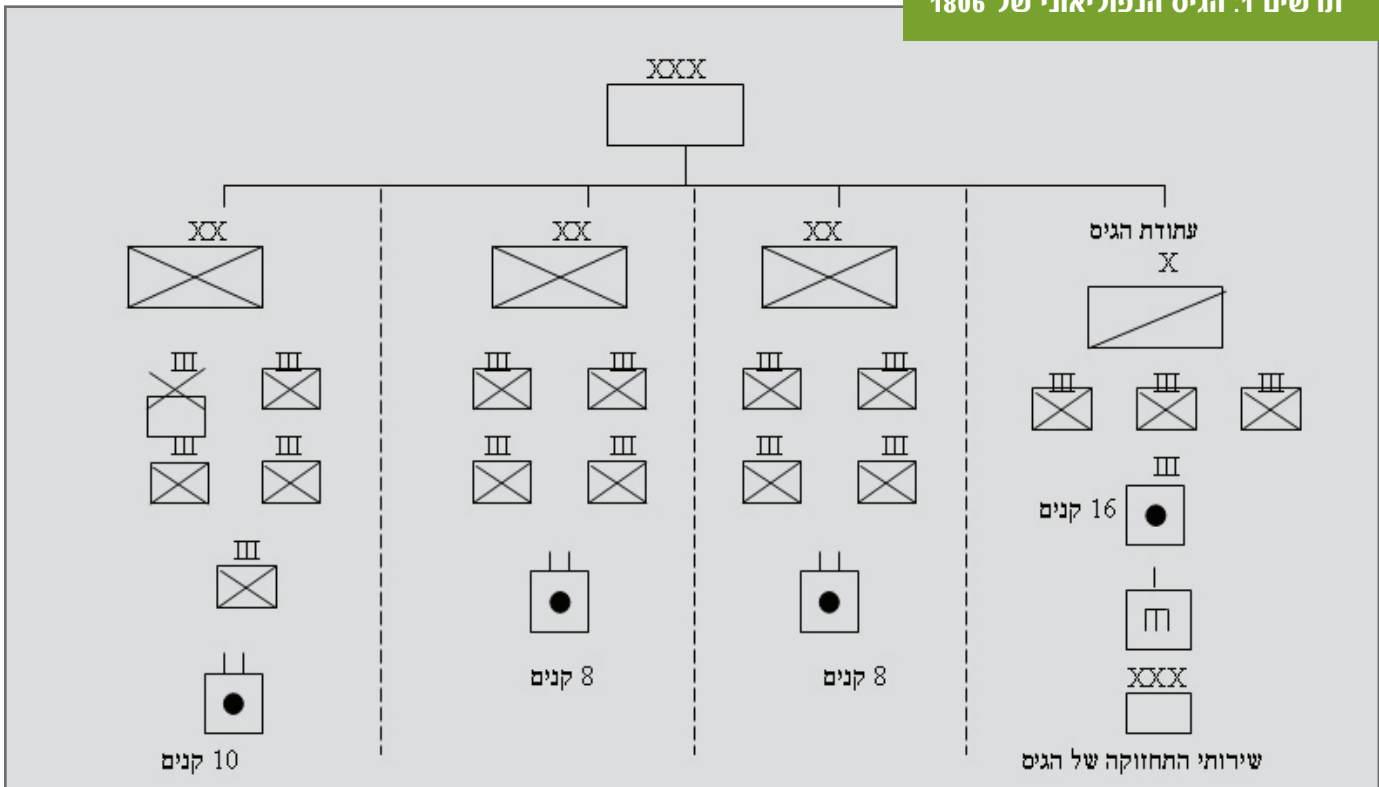
עם פריצתה של הלחימה בראשית המאה ה-19 אל תווך לחימה חדש נפתחו בפניה שעריה של הטקטיקה רבתי, היא רמת המערכה, המשתקפת בעליל בשכלול המכריע של הגיס, שהוא עוצבה ניידת המוגדרת גוף טקטי-מערכתי רב-אוגדתי שממוגז היטב את יכולותיה המוגבלות של הדיוויזיה הרב-חילית עם התמרון המערכתי הנפוליאוני. התמרון הזה ניצל עד תום את עצמאותה המבצעית החדשה של העוצבה גדולת המידות בלוחמת המחץ של בונפרטה. וכך העיד עליה נפוליאון עצמו במכתב מ-1809 שכתב לבנו החורג אז'ן דה בורנה (Eugène de Beauharnais):

"הנה לך עקרון מלחמה: גיס המונה 25-30 אלף איש שאותו ניתן להשאיר כדי

מבוא

ההיכרות בת 32 השנים של צה"ל עם הגיס, שהוא עוצבת יבשה רב-אוגדתית, ועם מפקדתה ידעה עליות ונסיגות, תהייה ודחיה. מדובר במערכת יחסים ארוכה ומפותלת שהגיעה לכלל משבר עם ביטולה של המסגרת הטקטית-מערכתית הזאת. הקמתה מחדש אחרי מלחמת לבנון השנייה מחייבת אותנו בראש ובראשונה להניח בסיס ידע איתן להבנת ייעודו של הגיס ולהכרת מאפייניו המבניים ולעמוד על אפשרויות הפעלתו בשדה המערכה.

סך כל היחידות:
 חי"ר – 26 גדודים
 פרשים – 26 פלוגות
 ארטילריה – 44 קנים
 הנדסה – פלוגה אחת

העתודה הגיסית היא גורם מפתח לתגבור ולשמירה על המשכיות של הגיס. הדיוויזיה בנויה מרג'ימנטים של חי"ר ומגדודי ארטילריה. העתודה הגיסית כוללת: עוצבת פרשים, עתודת חי"ר (3 רג'ימנטים), אגד ארטילריה, יחידת הנדסה ושירותי התחזוקה של הגיס

שיפעל ברשות עצמו. בפיקוד מושכל הרי הוא מסוגל להילחם או לחלופין להימנע מפעולה ולתמרן בהתאם לנסיבות בלי שייגרם לו כל נזק, וזאת מכיוון שאין הידיב מסוגל לכפות עליו להתייצב לקרב אלא

אם בחר לעשות כן, ואזי יש בכוחו להילחם למשך זמן ארוך.

"(לעומתו) הדיוויזיה בת 9,000 עד 17 אלף איש תוכל לעשות זאת לשעה קלה בלבד בלי שתיגרם לה אי-נוחות. היא מסוגלת להכיל אויב הגדול ממנה פי כמה ולהרוויח בכך את הזמן הדרוש להגעת הגוף עיקרי (של המחנה)".

סודו של הגיס הנפוליאוני מההיבט הארגוני הוא אפוא מידה של אוטונומיה מבצעית שאיפשרה לו ליישם את עקרון המלחמה שאותו אנחנו מכנים כיום "רציפות והמשכיות". יישום העיקרון הזה באמצעות הגיס איפשר לנפוליאון להשיג כמה וכמה ניצחונות אסטרטגיים.

נפוליאון אומנם ירש (מצבאות המהפכה) את רעיון איגודן של הדיוויזיות הרב-חיליות במסגרתן של גוף לוחם אחד, אך נוסף על כך הוא ביצע גם צעד שהבטיח את חופש הפעולה הטקטי-המערכתית של הגיס: הוא בנה לאיגוד הלוחם את עתודת הגיס. בה בעת הוא כונן את מערך העתודה האסטרטגית גם בגוף העיקרי של צבאו - Grand Armee - שהיה מורכב מגייסות קבועים.

בלשון הצבאית המודרנית היינו אומרים שנפוליאון יצר גיס בעל מעטפת של סיוע קבוע. כך, לדוגמה, העתודה הגיסית כללה ב-1806 עוצבת פרשים (12 פלוגות פרשים), אגד ארטילרי (16 קנים), יחידת הנדסה ואת היחידות השונות של השירותים הלוגיסטיים (ראו תרשים 1). באופן הזה הועמדו לרשות מפקד הגיס יכולות לבצע סיוע עמוק ולהפעיל כוח הלם נייד של פרשים ונכסי אש

לבניין המאמץ העיקרי (אף כי מוגבלים בהיקפם). כמו כן עמדה לרשותו יכולת מסוימת לסייע לתמרן הגיס ולמאמץ ההגנה כדי לבצר את עמדותיו באמצעות כוח הנדסה ולנהל את הפעולות הלוגיסטיות החיוניות להפעלתו.

שילובה האורגני של העתודה הגיסית הפך את הגיס לארמיה כלל-חילית (דהיינו למחנה, לגוף צבא עיקרי) בזעיר אנפין, בעלת מטה משלה ומבנה גמיש. אלה העניקו לגיס את יכולתו המוכחת לעמוד בפני כוחות אויב עדיפים ולנהל לבדו את מבצעיו נגדם בפרק זמן שעשוי היה להגיע ל-36 שעות. כל היתרונות האלה לא פגעו בשאר ביצועיו הידועים של הגיס הנפוליאוני: קצב הצעידה המהיר של אוגדותיו והיכולת לרכזן במהירות הבזק בנקודת ההכרעה.

בשני העשורים שבין שתי מלחמות העולם נהגו ונבנו מבני כוח שחותם חדשנותם התורתית והארגונית טבוע עדיין בצבאות היבשה של ראשית המאה ה-21

רג'ימנטים של פרשים. גיס צרפתי שכלל ארבע דיוויזיות פרס בשדה הקרב כ־120 קני ארטילריה, ואילו גיס פרוסי בן שתי אוגדות בעלות מעטפת רב־חילית מנה כ־84 תותחים במערכו הארטילרי.

הגיס ערב מלחמת העולם הראשונה

גם ערב מלחמת העולם הראשונה נרתו בעינים עקרוניות המבנה של הגיס הנפוליאוני. ב־1914 ניצבו אלה מול אלה גייסות של צבאות צרפת וגרמניה שדמו מאוד אלה לאלה (ראו תרשים 2). כך, למשל, כלל גיס צרפתי את מפקדת העוצבה, שתי דיוויזיות חי"ר (שכל אחת מהן כללה שתי חטיבות בנות שני אגדים [רג'ימנטים] של רגלים) ומע־טפת סיוע רב־חילית. המעטפת הזאת כללה ארטילריה, יחידת סיור (פרשים), יחידת הנדסה וגופי תחזוקה, הספקה ורפואה.

עם זאת עתודת הגיס (ובלשונו: המע־טפת של הגיס) גדלה מאוד וכללה ערב המלחמה יחידות רגלים נוספות (כשני רג'ימנטים), אגד פרשים, 12 סוללות ארטילריה, גדוד הנדסה, לרבות ציוד גישור וציוד עזר הנדסי, גופי תובלה והספקת תחמושת ויחידות של שירותי הספקה ורפואה. המגמה הזאת של העצמת כוחה של מעטפת הגיס נבעה גם מהתמורות הטכנולוגיות. לפני מלחמת העולם הראשונה נוספה לה גם יחידת קשר (טלגרפי).

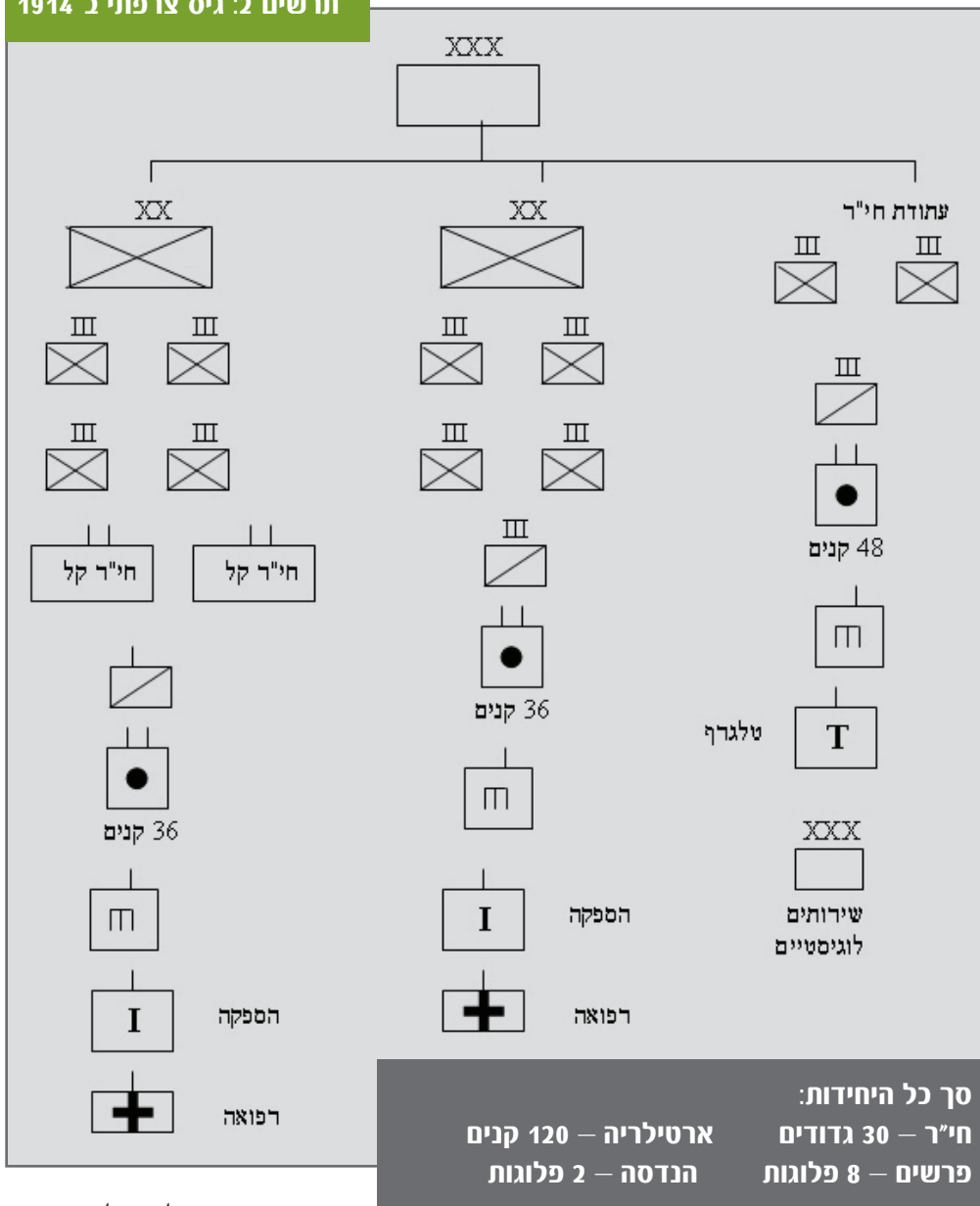
תמורות מרחיקות לכת הרבה יותר התחוללו בגיס במהלך מלחמת העולם

הראשונה. בשלהי המלחמה כבר שולבו בגיס יחידות הטנקים הראשונות. כידוע עתידות היו מערכות הלחימה המשוריינות לחולל לאחר המלחמה מפנה רדיקלי בבניינם של מערכי הלחימה הטקטיים והמערכתיים ובמאפייני תמרונם. אולם נראה שהתמורה העמוקה ביותר בסביבת לחימתו של הגיס במלחמת העולם הראשונה הייתה הפיכת שדה הקרב "הקלסי", הדור־ממדי, שזכה להעמקה מופלגת בלוחמת הגיס הנפוליאוני, למרחב לחימה תלת־ממדי. זה קרה עם הופעתם של מטוסי הקרב. ההתפתחות הזאת עתידה הייתה להביא בהכרח ליצירת זיקה הולכת וגדלה בין התמרון היבשתי לבין זה האווירי עד כדי הפיכתה לליבת תורתם של המבצעים המשותפים בני ימינו.

הגיס בין שתי מלחמות העולם

בשני העשורים שבין שתי מלחמות העולם נהגו ונבנו מבני כוח שחותם חד־שנותם התורנית והארגונית טבוע עדיין בצבאות היבשה של ראשית המאה ה־21.

תרשים 2: גיס צרפתי כ־1914

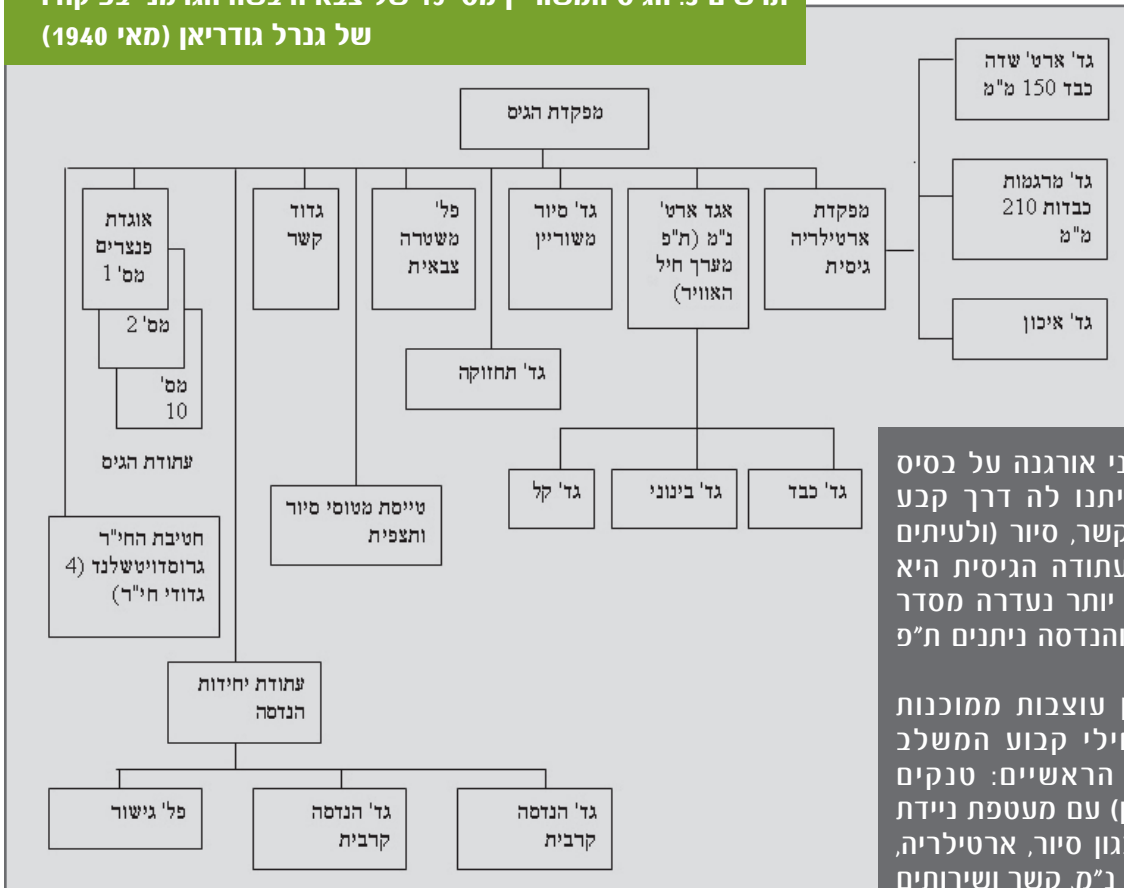
הגיס בשלהי המאה ה־19

עקרוניות המבנה של הגיס הנפוליאוני והתכונות שהקנו לו את תהילתו נותרו שרירים וקיימים גם בהמשך המאה ה־19, לאחר הסתלקותו של נפוליאון מהזירה. גייסות בדגם שעיצב נפוליאון נלחמו במלחמת פרוסיה-אוסטריה (1866) ובמלחמת פרוסיה-צרפת (1870-1871). הן הגייסות הפרוסיים והן הגייסות הצרפתיים בשלהי המאה ה־19 הם גרסאות של הדגם הנפוליאוני. עם זאת המעטפת הדיוויזיונית שלהם התעשרה ביחידות הנדסה וארטילריה נוספות. מספר הקנים שעמד לרשות כל דיוויזיה גדל במידה משמעותית (ראו תרשימים 2 ו־3).

גם העתודה הגייסית, במיוחד בגיס הצרפתי של 1870, נהנתה מגידול דרמטי בהיקף משאביה. היא זכתה לתוספת של קני ארטילריה (אגד בן שלושה גדודים - 48 קנים) ושל יחידות הנדסה, וכן היא קיבלה דיוויזיה נוספת שכללה שישה

תרשים 3: הגיס המשוריין מס' 19 של צבא היבשה הגרמני בפיקודו של גנרל גודריאן (מאי 1940)

מעטפת הגיס הגרמני אורגנה על בסיס משימתי למחצה: ניתנו לה דרך קבע גורמי סיוע פיקודי: קשר, סיוור (ולעיתים משטרה צבאית). העמודה הגיסית היא בגדר יתרון (ומאוחר יותר נעדרה מסדר כוחותיו). גופי חת"ם והנדסה ניתנים ת"פ לפי צורכי המשימה. דיוויזיות הפנצר הן עוצבות ממוכנות בעלות מבנה רב-חילי קבוע המשלב את גורמי התמרון הראשיים: טנקים וחי"ר משוריין (ממוכן) עם מעטפת ניידת ממוכנת וממונעת (כגון סיוור, ארטילריה, הנדסה קרבית, הגנת נ"מ, קשר ושירותים לוגיסטיים עוצבתיים).

תחת פיקודה של מפקדת קבוצת ארמיות נמצאים לפחות גיס עתודה אחד וכן יחידות ועוצבות שונות, ובהן יחידות הנדסה, להבטחת קווי התעבורה שבעורפה.

על אף החידוש שבבניין גופי התמרון המשוריינים, הרי שגיסות הרגלים, הגייסות הממוכנים הקלים (שכמוהם היו בצבא צרפת בטרם הובס) הגייסות הממונעים (שהרכיבו את כוח המשלוח הבריטי לצרפת ב־1940), הגייסות המשוריינים (של צבא גרמניה ומאוחר יותר של צבא בריטניה ושל צבא ארה"ב) שומרים במבנים שלהם על עקרונות הארגון הבסיסיים שירשו מאבותיהם בני המאה ה־19.

עיון במבני הגייסות האלה מעלה שבצבאותיהן של בעלות הברית המערביות נקטו גישה שנועה בין כינונה של מעטפת גיסית קבועה - כפי שהיה נהוג בגיס הבריטי - לבין מעטפת משימתית טהורה, שהייתה נהוגה בגיס האמריקני. זה האחרון הוא על-פי הגדרתו מפקדת שליטה המסוגלת להפעיל את מלוא המגוון של גורמי הסיוע הפיקודיים, הקרביים והלוגיסטיים. גורמי הסיוע האלה מוקצים לה על-פי צורכי משימתה. הגיס הגרמני (המשוריין והרגלי כאחד) הוא מעין דגם ביניים בין גרסת המבנה הקבוע לבין גרסת המבנה המשימתי הטהור. מהו אפוא המבנה המשותף לגייסות האלה?

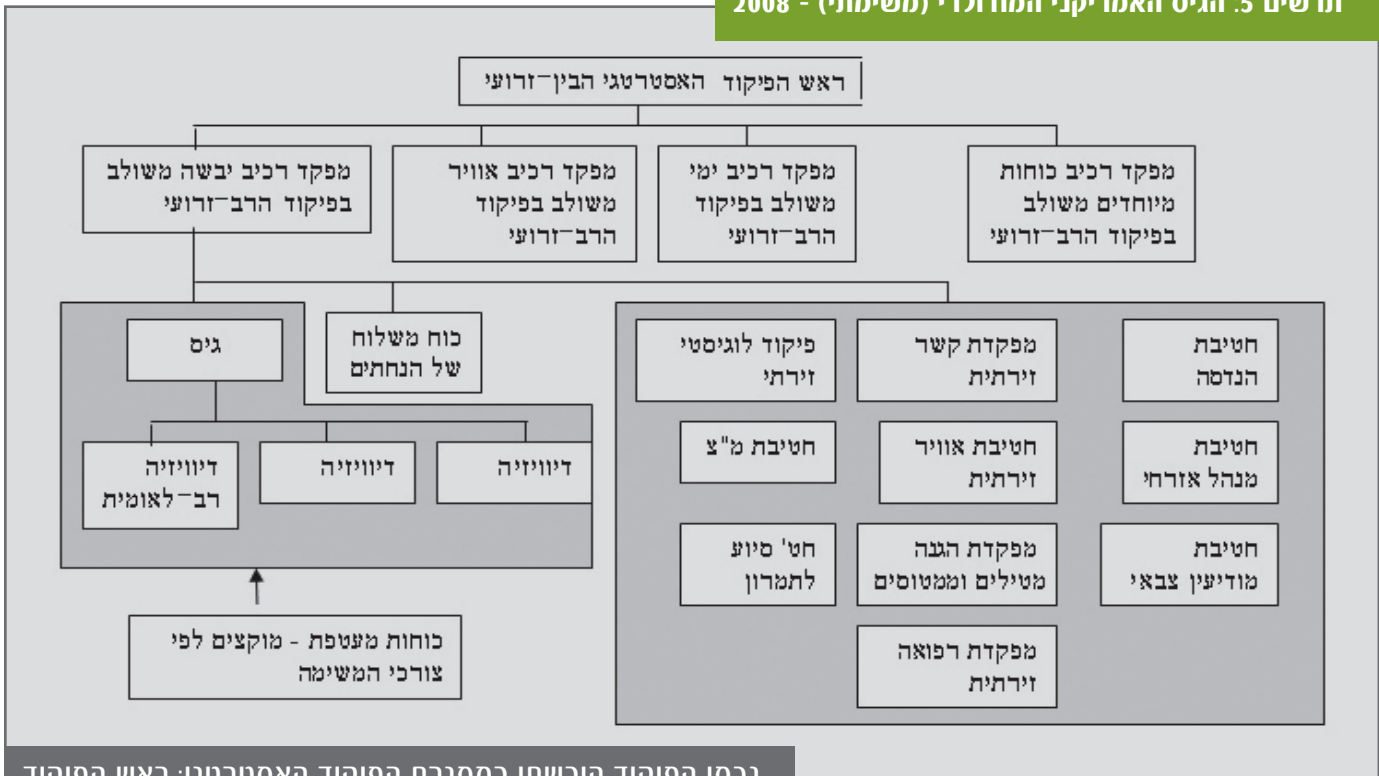
התשובה נעוצה בראש ובראשונה בעקרונות הארגון הקלאסיים:

- העיקרון הראשון קובע את איגודן של שתי דיוויזיות רב-חיליות במסגרת גוף שלו מפקדה, ולמרותה הן סרות.
- העיקרון השני גורס כי השגת יעדי המערכתיים של הארגון הרב-אוגדתי דורשת מהפיקוד האחראי לציידו בנכסי עתודה וסיוע לסוגיו כדי שיועמדו לרשות מפקדתו.

בוני הכוח באותה התקופה החלו לשלב את המינוע ואת המיכון בצבאות היב"ש השונים ולבנות עוצבות טקטיות ניידות הנישאות על גבי מרכבים זחליים ואופניים. ניסיונות נועזים ביותר בתחום הזה התפוגגו בצבא בריטניה והניבו רק פתרונות חלקיים שלקו בפגמים תורתיים וארגוניים. בצבא האדום נקטעו ניסיונות דומים במסע הדמים של הרודן סטלין נגד צמרת הפיקוד של צבאו. האחראים על בניין הכוח של צבא צרפת כשלו גם הם בחיזוי צפונות העתיד ודב"קו בתפיסות מיושנות בכל הנוגע להפעלה, למבנה ולארגון של העוצבה הטקטית הניידת החדשה ואף נקלעו לפיגור הרה אסון בפריסתה בשדה הקרב.

הייתה זו דווקא גרמניה הנאצית שהצליחה להגשים את תורותיהם של אבות העוצבה המשורינת ושל מעצבי תורת הלחימה שלה - לאסונם של העם היהודי, של אומות העולם ושל ערכי תרבות המערב. להקמת הגיס המשוריין בצבא גרמניה קדמה הקמתה של העוצבה הרב-חילית המשוריינת, שיחידות הטנקים היו הצייר המרכזי של עוצמת המחץ שלה. זו התבססה על השילוב בין האש מוגנת השריון לבין כוח ההלם והניידות. הגיס שמאגד את דיוויזיות הפנצר (הטנקים) נקרא גיס משוריין (ראו תרשים 3).

במדג הפיקוד היה הגיס הזה - בדומה לגייסות של צרפת ושל בריטניה - דרג ביניים קבוע בין הדיוויזיה לארמייה (מחנה) - שהיא גוף רב-גיסי של כוחות היבשה. לגוף הזה יש מפקדה ועתודה שכוללת עוצבות וגופי סיוע טקטיים הדרושים לבניין מאמצי התמרון המערכתיים שלו. בזירות מבצעים שבהן נפרסו שתי ארמיות ויותר הן הוכפפו לפיקודה של קבוצת ארמיות (Army Group), שהיא רמת הפיקוד הנייד הגבוה ביותר של כוחות היבשה ביזיה האסטרטגית.

נכסי הפיקוד היבשתי במסגרת הפיקוד האסטרטגי: ראש הפיקוד יקצה גורמי סיוע שונים לגיס על-פי דרישות משימתו

באמצעות שילוב מוצלח בין המודיעין האורגני שלו והמודיעין העל-זרועי לבין מערכת האש ארוכת הטווח שעמדה לרשותו.

במבנה הגיס האמריקני, כפי שהוא מופיע במדרוך FM 100-15 Corps Operations בשתי המהדורות האחרונות שלו - מ-1989 ומ-1996 - בולטים גורמי המודיעין (המוטסים והקרקעיים) על שפע יכולות האיסוף שלהם, ואילו אגדי הארטילריה של הגיס מאפשרים להוסיף "עומק לקרב הגיסי", כלשון הספר, ולהרים בכך תרומה מכרעת ליצירת הסינרגיה המוחצת של העוצמה הנדרשת למילוי משימתו. מבנהו הכבד לכאורה של הגיס המודרני הוא המקור לאוטונומיה המבצעית הכבירה שממנה הוא נהנה בניהול לוחמת יבשה נגד יריבים דומים. הטמעה הדרגתית של כושרי פיקוד ושליטה, הניזונים מהישגיה של מהפכת המידע, ממייכו מוערכות המידע ומבניין של מערכות פו"ש אינטגרטיביות, מעניקה למפקדת הגיס כלי משוכלל מעין כמותו להשגת גמישות בתזמור של מערך כוחותיו הרב-ממדי. כמו כן היא מעניקה לגיס את היכולת להגיב במהירות, בדיוק כפי שציווה נפוליאון שראה במהירות מפתח ליישום אמנותו.

שנות ה-90 הביאו עימן סדר גיאופוליטי חדש שקם על חורבות המערך הבין-מעצמתי הדר-קוטבי. עם נפילתו של המערך הזה התפוגגה גם תמונת האיום שהייתה נשמת אפה של המלחמה הקרה.

השינוי הזה בסדר העולמי הוליד סביבה מבצעית חדשה, ועימה עלו לקדמת הבמה של המשברים הגלובליים טיפוסים עימות מסורתיים שרחשו תמיד תחת הרובד החיצוני של העימות הבין-מעצמתי - אם בגרסאותיו החמות של התערבות באזורי הפריפריה ואם בגרסאותיו הקרות של מרוץ חימוש שפורץ את גבולות החלל. סכסוכים אתניים, תרבותיים ודתיים, שבצברו עוצמה עד כדי איום ב"התנגשות של ציוויליזציות", משבשים את הסדר העולמי החדש ואף

פיים, שפשטו את החליפה הגרעינית, הפכו לעוצבות בעלות מעטפת קבועה רבת עוצמה שקלטה את נכסיהן של הארמיות הוותיקות. אלה האחרונות פשוט חלפו מן העולם, והגיס הוגדר אז דרג ביניים בין הדיוויזיה לאיגוד האופרטיבי של קבוצת הארמיות של נאט"ו.

הגייסות האלה של שנות ה-60 כבר ניחנו ביכולות להנחית אש עמוקה באמצעות טילים ורקטות. היכולות האלה ביטאו את המגמה הכללית בארגון ובחימוש של עוצבות טקטיות בצבאות המעצמות.

הגידול ביכולותיהם של הגייסות האירופיים בסוף שנות ה-70 ובראשית שנות ה-80 שאב מהתמורה מרחיקת הלכת שהתחוללה באותה העת בתפיסת ההפעלה של זרוע היבשה של צבא ארה"ב ושנודעה בשם "קרב אוויר-יבשה" (Airland Battle). התפיסה הזאת שיקפה את ההכרה באופיו הרב-ממדי של שדה הקרב המודרני, את השילוב ההדוק בין הזרועות ואת יצירתם של גופי הלחימה החדשים. השינוי במבנה ובארגון של הגופים הלוחמים נבע מהאמת הבסיסית שביסוד התפיסה הזאת, ולפיה מרחב הלחימה מתפשט בהתמדה, וכי הולך וגדל כושר השליטה במודיעין ובאש בעומק.

התפיסה הזאת העניקה משנה תוקף לניסוח מחודש של עיקרי אמנות המלחמה ברמת המערכתית ולדרכי יישום חדשות בכלים הרב-ממדיים של תמרון ואש עמוקה. הם כונו את יכולותיו חסרות התקדים של הגיס המערבי, ובמיוחד זה האמריקני בשנות ה-80 - יכולות שהופגנו במלחמת המפרץ הראשונה ובמלחמת המפרץ השנייה (ראו תרשים 4). ניתן לומר כי לראשונה בתולדות הגיס הבטיחו נכסי המעטפת הקונוונציונליים שלו לא רק את תמרונו ואת הישגיו המערכתיים, אלא אף הקנו לו את היכולת החדשה להגיע לכלל השפעה יעילה ומדויקת בעומק המערכתי בזמן אמיתי או כמעט אמיתי כדי לעצב באורח מכריע את התנאים להצלחת אוגדותיו. את היכולת החדשה הזאת השיג הגיס

אבחנותיו של נפוליאון בנוגע לסוד כוחו של הגיס - לא נס ליחן, וכמותן נותרו על כנם גם עקרונות ארגונו ההיסטורי

היבשתי (הארמייה) הסר למרותה של מפקדת הזירה האסטרטגית. מפקדת הגיס תקבל תחת פיקודה שתי דיוויזיות או יותר, לרבות עוצבות רב-לאומיות או עוצבות של נחתים ושל גופי יבשה שונים.¹ מפקדת הארמייה הזירתית מאגרת את מפקדת הגיס למילוי משימותיה (היא מקצה לה את משאבי הסיוע מהמערך של נכסי המעטפת הארמיניים). גמישותו של הגיס מאפשרת לספק את הדרישה של מפקדי הכוחות המשותפים לכוון פיקוד ביניים של כוחות היבשה, בעוד שהם מחזיקים ברשותם כמה מפקדות לשם הפעלתן במשימות הנובעות מהיווצרות מצבים בלתי צפויים (Contingencies).

הגיס - בעידן הנוכחי של תורת הלחימה המשותפת - הוא מועמד ראשון במעלה למילוי התפקיד של מפקדה משותפת רב-זרועית או למילוי תפקיד של מפקדה משותפת על-זרועית. הוא מסוגל לעבור במהירות לפעולה במתכונת של כוח משימה משותף (Joint Task Force) או לחלופין להפוך למפקדת כוח יבשתי ברמה המערכתית לניהולם של מבצעים רצופים וממושכים או של מבצעי תגובה למצבים בלתי צפויים (Contingency Operations).

לרשות הגיס עומדת מפקדתו האורגנית בלבד, ואין הוא מצויד ביחידות המאפיינות את הדרג הטקטי שאליו הוא משתייך. עם זאת הוא מסוגל לש-לוט על כל תמהיל של אוגדות ושל חטיבות מודולריות (המסייעות לו) ואף על תמהיל של עוצבות השייכות לזרועות אחרות.

כך, גם בעידן החדש, שבו האדריכל הצבאי בנה את עוצבותיו הטקטיות והמ-ערכתיות במתכונת של גופים מודולריים, שמר הגיס המשימתי של צבאות המערב, ובעיקר זה של צבא ארה"ב, על תווי ההיכר הנפוליאוניים. כמו אצל נפוליאון יפקד הגיס האמריקני על דיוויזיות מודולריות, שהתאמתן למילוי משימותיהן כרוכה בציוות רב-חילי הולם. הוא ימשיך להיות רמה של פיקוד ביניים נייד בין האוגדה לבין הארמייה או בין איגוד אופרטיבי רב-זרועי לבין מפקדת זירת מבצעים (חד-זרועית או רב-זרועית).

חרף אופיו המשימתי - מתכונת ארגון שבה התנסה הגיס במלחמת העולם השנייה - הוא ימשיך גם להבא לשמור על מימוש של עקרון האוטונומיה המבצעית. העיקרון הזה יבוא לידי ביטוי בהפעלת המכלול השלם של גורמי התמרון עם נכסי הסיוע הקרבי והלוגיסטי הספציפיים למילוי משימתו.

עוצמות הגיס, טווח ההישג המערכתי שלו וגמישותו במונחי זמן ומרחב הם המאפשרים להופכו בעולם של גופי לחימה בין-זרועיים לאיגוד כוחות מערכתי רב-זרועי, עתיר כוחות יבשה ומצויד במנגנון של פיקוד ומטה אשר ניתן להסבו ללא קושי ל"מוח" המפעיל את אגרופו בכל הממדים.

הגיס נמצא עימנו היום, ומן הדין שישאר איתנו גם בעתיד. אבחנותיו של נפוליאון בנוגע לסוד כוחה של העוצבה הזאת - לא נס ליחן, וכמותן נותרו על כנם גם עקרונות ארגונו ההיסטורי. בידי מפקד בן ימינו הופקד כלי מלחמה עתיר עוצמה, ומיצויו המוצלח של זה יישאר תלוי גם בעתיד ביישום עקרונותיה של אמנות המלחמה ובאיכות השליטה של המפקדים בראיו של המדע הצבאי.

הערה

1. הארמייה ההיסטורית של המאות ה-19 וה-20 הייתה גוף תמרון יבשתי שכלל כמה גייסות מסוגים שונים. ההקבלה של הארמייה לפיקוד המרחבי של צה"ל מבטאת את ההבדל שבין גוף תמרון אופרטיבי (בצבאות המעצמות) לבין זרועות המבצעים המערכתיים האסטרטגיים של צה"ל, שמפקדתה ניחתה והיא זירת משנה בזירת המערכה האסטרטגית.

קוראים עליו תיגר. המצב החדש העמיד בפני קברניטי הצבאות קשת רחבה מאוד של עימותים אפשריים ברמות שונות של אינטנסיביות. המגוון העצום של המשימות הפוטנציאליות חייב עריכת שינויים רדיקליים ברכיבי המפתח של תהליך בניין הכוח: תורה, ארגון, אימון וציוד הלחימה.

את התהליך הזה של התחדשות התורה והארגון כדי לספק את דרישותיה של קשת העימותים החדשה מובילים מאז שנות ה-90 בוני כוחו של צבא ארה"ב, אך יש להם שותפים נאמנים בכל הצבאות המתקדמים. הם שיצרו את תפריט המבצעים החדש של כוחות המשלוח המערביים הנפרס על פני כל סולם הצורות הקונוונציונליות (עימות עם צבא של מדינת לאום) והלא סדירות, כגון הלוחמה הזעירה נגד קבוצות וגופים אתניים ודתיים ונגד ארגוני פשע. מבצעי ייצוב במדינה זרה, הכורכים יחד פעילות של שמירה על השלום, מאמצי שיטור בשילוב כוחות מקומיים וסיוע בלחימה לכוחות השלטון הל-גיטימי נגד אויביו, הפכו לפרק המרכזי בתורת המבצעים החדשה. כל המארג של הפעילות הצבאית הזאת מתקיים תחת פיקודן של מפקדות המשלוח באורח הולך וגובר גורמי סיוע אזרחי ושוזר את הפעילות הצבאית באורח הדוק בהקשרים כלכליים, משפטיים, הומניטריים ואף מוניציפליים מגוונים. את המבצעים המשולבים האלה נהוג לכנות כיום בשם מבצעים בין-סוכנותיים (Interagency Operations).

כל אלה קובעים את המתווה החדש לגוף הטקטי והמערכתי, שממנו נדרשת גמישות חסרת תקדים בהתאמת "חליפה" של יכולות ושל כשרים למשימות המוטלות עליו חדשות לבקרים. המשימות האלה עשויות לתבוע ממנו מעבר חד לא רק מזירת מבצעים אחת לאחרת, אלא גם שינוי מהיר ביותר מתצורת המבנה "הקלה" או "הממוכנת באורח קל" לעוצבות שעוצמתן המוחצת עוטה חליפת שריון ואש כבדה ועמוקה. התביעות האלה מהגוף הלוחם נכללות בתורת הלחימה וגם מחייבת להשיג שלמות בשיתוף הפעולה הבין-זרועי (Jointness) ומדגישה שזוהי תכונת הליבה של הכוח החדש. זהו עולמה של השילוביות המעניקה את ההקשר הרב-זרועי לתהליך השינוי הארגוני בזרוע היבשה המודרנית.

הנסיבות האלה של הסיבה המבצעית החדשה על "תפריט" מבצעים מעצבות את המגמה החדשה בבניין כוחות היבשה של המערב, ועל-פיה תיבנה העיר צבה הטקטית והמערכתית (הדיוויזיה, הגיס) בהתאם לדרישות המשימה, כלומר במתכונת של ארגון משימתי. תפיסת הארגון הזאת כונתה "הגרסה המודולרית", ובעקבותיה הפכו האוגדה והגיס לגופים מודולריים, שכן המבנה המשימתי נוצר באמצעות תוספת של "מודולות" תפקודיות קבועות הכוללות חטיבות ויחידות של אש, סיוע פיקודי וקרבי (סיוע, מודיעין, קשר, משטרה צבאית, הנדסה, התגוננות אב"ך, הגנה נ"מ), אווירייה (מסוקים על כל סוגיהם) וסיוע לוגיסטי. (ראו תרשים 5)

עוצבת היסוד הקבועה, שבה משולבים כל החילות, תהיה החטיבה. בכך היא תיטול את מקומה של האוגדה ותהפוך אותה למפקדה בכירה. מפקדת האוגדה תהיה מעתה "מוח" המפעיל את איברי המעטפת ואת כוחות העתודה שהוענקו לו כדי לשמש "חליפת" הכוח ההולמת את מילוי משימתו.

וכך נכתב על הגיס במהדורתו החדשה של הספר "תורת מבצעי היבשה בצבא ארה"ב" (FM 3-0 Operations) שראתה אור בפברואר 2008:

"כוחות יבשה גדולי היקף תובעים לשם ניהולם רמת ביניים שבין הדיוויזיה, השולטת על צוותי הקרב החטיבתיים (Brigade Combat Teams), לבין הארמייה הזירתית שהיא הרכיב (Component) היבשתי בפיקוד האסטרטגי המשותף (הרב-זרועי). גורמים נוספים להקמתה של מפקדת ביניים עשויים לנבוע ממורכבות המשימה, מהשתתפות כוחות רב-לאומיים ומדרישות שאותן מציבה מוסדת השליטה".

הגיס עשוי - כאשר יידרש לכך - להפוך למפקדת ביניים תחת פיקודו של הרכיב

